

Кравченко М.В.,
канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри
обліку, оподаткування та управління
фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

МЕХАНІЗМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИРОБНИЦТВО АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Kravchenko M.V.,
cand.sc.(econ.), assoc. prof., associate professor
at the department of accounting, taxation and
management of financial and economic security,
Dnipro State Agrarian and Economic University

MECHANISMS FOR INTRODUCING INNOVATIVE TECHNOLOGIES INTO THE PRODUCTION OF THE AGRICULTURAL SECTOR

Постановка проблеми. Формування інноваційної моделі економічного розвитку аграрного сектору є системним питанням у вирішенні якого аграрна наука повинна відігравати важливу роль як розробник інновацій, так і як локомотив інноваційного процесу в галузі. Діяльність наукових установ в аграрному секторі повинна бути спрямована на вирішення таких важливих питань: створення ринкової інфраструктури для ефективного впровадження інновацій в аграрний сектор економіки; актуалізація взаємозв'язку між розробкою інновацій та їх впровадженням у виробництво, на основі забезпечення швидкого та ефективного їх трансферу; покращення процесу управління виробництвом наукомісткої продукції за рахунок підвищення та оптимізації рівня фінансового забезпечення аграрної науки

У цьому аспекті особливої актуальності набуває дослідження формування й впровадження інноваційних технологій в аграрному секторі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання методології вибору та практики реалізації напрямів впровадження інформаційних технологій у виробництво підприємств аграрного сектору досліджені у роботах вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів: Г. Азоева, В. Андрійчука, А. Атамаса, Л. Березіної, І. Вінченка, О. Гончаренко, П. Макаренка, М. Маліка, А. Маршала, Л. Мельника, Л. Михайлової, С. Халатур та ін. Разом з тим залишається невирішеними певні питання, зокрема пов'язані із розробкою практичних рекомендацій щодо формування й впровадження інноваційних технологій у виробництво підприємств аграрного сектору.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування теоретико-методичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо формування й впровадження інноваційних технологій у виробництво підприємств аграрного сектору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інноваційні технології аграрного сектору стосуються не лише технологічних процесів, а й способу організації діяльності сільського господарства, інноваційних технологій надання державної підтримки, інноваційних механізмів кредитування та фінансування [14, с. 218]. Як зазначає Шубравська О., «інноваційний розвиток у цій сфері діяльності, крім традиційних виробничо-технологічного та організаційного управлінського напрямів, повинен охоплювати також такі види інновацій, як селекційно-генетичні та економіко-соціально-екологічні». Механізм інноваційної діяльності в аграрному секторі економіки представляє собою комплексну систему науково-технічних і технологічних досліджень і розробок в сфері агробізнесу, яка базується на організаційно-економічних, фінансових, управлінських, маркетингових, адміністративно-законодавчих, інформаційних, агрохімічних та біологічних засадах підвищення ефективності його діяльності [1, с. 7-10].

Функціональний підхід до впровадження інноваційних технологій в аграрне виробництво передбачає заходи для ефективної організації інноваційного розвитку аграрного сектору. Суб'єктно орієнтований механізм передбачає визначення, ролі та механізмів взаємодії різних суб'єктів аграрного сектору: суб'єктів підприємництва, органів державної влади, міжнародних організацій, інститутів громадянського суспільства, асоціацій, спілок тощо. Для прикладу, фінансування фундаментальних досліджень та розробок забезпечується через механізми державної підтримки впровадження інноваційних технологій в аграрне виробництво. Прикладні проєкти можуть бути реалізовані через

механізми інтеграції інновацій приватного сектору із залученням до фінансування міжнародних організацій.

Про ефективність механізмів впровадження інноваційних технологій свідчать показники динаміки доданої вартості, експорту сировини, рівня зайнятості в секторі (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка показників ефективності механізмів впровадження інноваційних технологій в аграрному секторі України у 2000–2019 рр.

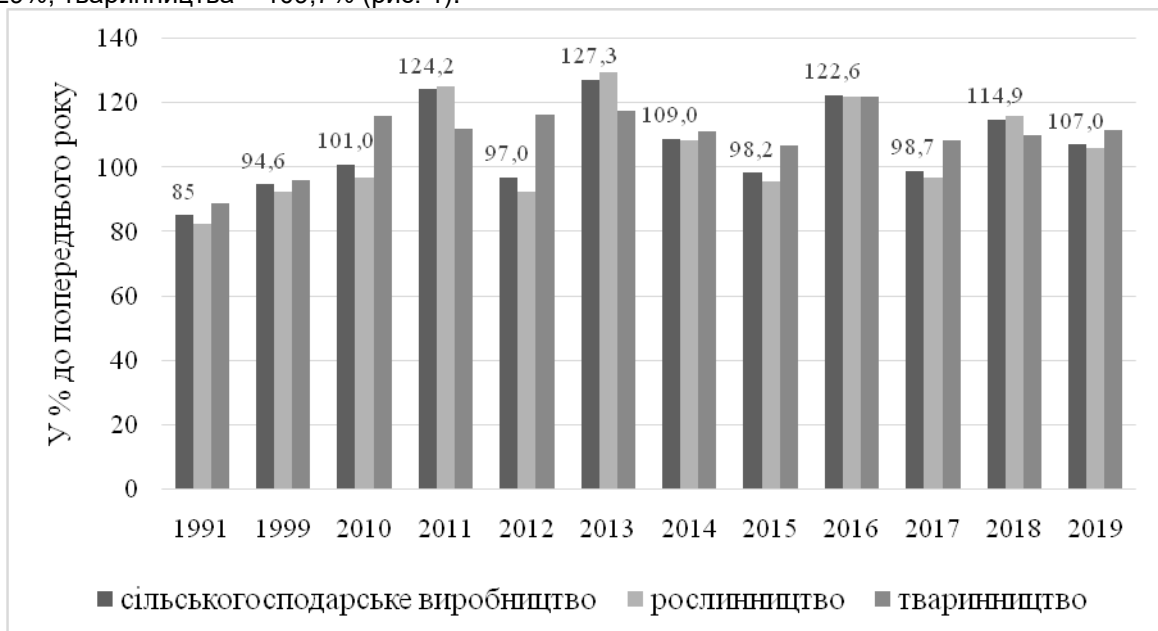
	2000	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Середнє значення, %	Абсолютне відхилення, +/-
Додана вартість аграрного сектору, % від ВВП													
ЄС	2,35	1,62	1,71	1,70	1,75	1,71	1,66	1,62	1,71	1,66	1,64	1,74	-0,71
Україна	14,49	7,45	8,20	7,82	8,79	10,15	12,06	11,73	10,19	10,14	9,01	10,00	-5,48
Експорт сировини аграрного сектору, % від експорту													
ЄС	1,76	1,51	1,59	1,53	1,56	1,53	1,54	1,51	1,46	1,46	1,41	1,53	-0,35
Україна	1,69	1,13	1,07	0,98	1,25	1,75	2,11	2,05	1,69	1,96	1,83	1,59	0,14
Рівень зайнятості в аграрному секторі, % від зайнятості													
ЄС	8,97	5,81	5,60	5,58	5,43	5,29	5,07	4,81	4,70	4,52	4,37	5,47	-4,61
Україна	25,14	20,33	20,34	19,89	20,01	14,77	15,26	15,60	15,41	14,87	14,48	17,83	-10,66

Джерело: розраховано автором на основі [9; 10; 11]

Порівняно з країнами ЄС, в Україні частка доданої вартості від ВВП галузі становила в середньому 10% протягом 2000–2019 рр., тоді як у ЄС – 1,74%. Це означає, що формування доданої вартості в Україні відбувається інтенсивним типом, тоді як в ЄС – екстенсивним.

Дослідженнями, здійсненими в Інституті аграрної економіки Національної академії аграрних наук України, встановлено, що аграрний сектор вітчизняної економіки розвивається не на основі інноваційної моделі, хоча інноваційні процеси в ньому досить помітні, але вони не є всеосяжними, системними і невідворотними [8, с. 201]. Тому таку модель розвитку потрібно сформулювати та забезпечити необхідні умови для її реалізації в довгостроковому періоді.

Основним індикатором рівня інноваційності аграрного сектору є рівень продуктивності галузей. Середній темп зросту продуктивності становив 106,63% за останні двадцять років, рослинництва – 105,29%, тваринництва – 109,7% (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка рівня продуктивності праці на підприємствах, які здійснювали сільськогосподарську діяльність, %

Джерело: складено автором на основі [7]

На 1 зайнятого в сільськогосподарському виробництві припадає 380,4 тис. грн виробництва у 2010 році (у постійних цінах 2016 року, середні ціни), у 2019 році – 928,6 тис. грн. З врахуванням девальвації національної валюти та інфляції, скороченням рівня зайнятості в АПК на 10,66% можна вважати, що аграрний сектор забезпечує зростання рівня інноваційності [12, с. 277].

Становлення інноваційної моделі розвитку аграрного сектору економіки є системною проблемою, у розв'язанні якої значну роль відіграє інститут аграрної науки як суб'єкт інноваційної діяльності та учасник інноваційного процесу. Діяльність наукових установ аграрного сектору має бути спрямовано на вирішення таких актуальних питань, як: капіталізація результатів наукових досліджень; формування інфраструктури ринку інновацій в АПК, забезпечення оперативного та ефективного трансферу інновацій, посилення асоційованих зв'язків із виробництвом і розвиток інноваційного підприємництва; удосконалення управління виробництвом наукомісткої продукції; досягнення необхідного рівня фінансування аграрної науки [2, с. 13-21].

Впровадження інноваційних технологій в аграрне виробництво в Україні відбувається через різні форми та способи організації, стимулювання науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, розвитку бізнесу в науково-технічній сфері, державної підтримки процесів створення, поширення, впровадження і освоєння агроінновацій на основі взаємного партнерства його учасників з метою підвищення соціально-економічного та інноваційного розвитку сільськогосподарського виробництва [13, с. 2749].

Як свідчить статистика, державна підтримка інновацій аграрного сектору низька: у 2017 році частка витрат на НДР з коштів державного бюджету склала 0,17%. Для порівняння, у 2017 році частка обсягу витрат на НДР у ВВП країн ЄС-28 у середньому становила 2,06%, а більш розвинені країни забезпечують вищий рівень витрат (Швеція – 3,4%, Австрія – 3,16%, Данія – 3,05%, Німеччина – 3,02%, Фінляндія – 2,76%, Бельгія – 2,58%, Франція – 2,19%); менш розвинені країни ЄС є менш спроможні фінансувати НДР аграрного сектору (Румунія, Латвія, Мальта, Кіпр та Болгарія від 0,5% до 0,75%) [12, с. 277].

Майже половина обсягу витрат, спрямованого на виконання фундаментальних наукових досліджень, припадала на галузь природничих наук, 24,8% – технічних, 8,7% – сільськогосподарських. На виконання прикладних наукових досліджень спрямовано 37,8% витрат галузі технічних наук, 23,2% – природничих, по 12,9% – медичних та сільськогосподарських. Більша частина (88,9%) витрат на виконання науково-технічних (експериментальних) розробок припадає на галузь технічних наук.

Інновації в аграрному секторі України побудовані на основі приватних форм взаємодії, кооперації та співпраці між резидентами та нерезидентами. Ці форми взаємодії забезпечують розвиток регіональних інновацій аграрного сектору: інфраструктури (фінансові, маркетингові організації як організації, що сприяють інноваційному розвитку); споживчі інновації (різноманітні сільськогосподарські підприємства та організації); виробники інновацій (науково-дослідні установи, бізнес інкубатори); регіональні регулятори ринку інновацій (спеціально уповноважений орган управління).

Серед кооперативів в Україні функціонують обслуговуючі (переробні, заготівельно-збутові, постачальницькі) та виробничі. Чинна система української сільськогосподарської кооперації за всі роки розвитку має результатом 1098 сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, з яких реально провадять господарську діяльність лише 735 кооперацій у 2018 році, члени яких утримують 1 відсоток поголів'я великої рогатої худоби та через які реалізовується математично незначна частка як молочної, так і плодоовочевої продукції. Основна державна підтримка фермерських господарств здійснюється через Український державний фонд підтримки фермерських господарств, який є державною бюджетною установою та виконує функції з реалізації державної політики щодо фінансової підтримки становлення і розвитку фермерських господарств шляхом надання фінансової підтримки на поворотній основі із забезпеченням виконання зобов'язання щодо повернення бюджетних коштів. Фінансова підтримка на конкурсних засадах на поворотній основі надається у розмірі, що не перевищує 500 тис. гривень, із забезпеченням виконання зобов'язання щодо повернення бюджетних коштів [3, с. 59-65].

Верховна Рада України 21 липня проголосувала за Законопроект про сільськогосподарську кооперацію № 0856 для врегулювання проблеми кооперативного руху в Україні через неуспішність практики кооперації. Законопроект № 0856 врегулює наступні проблеми: перехід від системи імперативного поділу кооперативів на виробничі та обслуговуючі до фінансової свободи їх функціонування та вдосконалення організаційно-правових форм; використання інструментів операційної, фінансової та інвестиційної діяльності для управління грошовими потоками. Нові можливості повноцінної діяльності забезпечують кооперацію між виробниками продукції аграрного сектору та внутрішнім, зовнішніми ринками.

Багаторівнева система прийняття інноваційних рішень із використанням синергетичного підходу необхідна для виявлення та формування позитивного синергетичного ефекту від поєднання та взаємодії активів та джерел фінансування, оцінки кінцевих результатів така взаємодія, кооперація праці, інтеграція галузей, виробнича інтеграція.

Інноваційна аграрна система України як сукупність суб'єктів та інститутів, діяльність яких спрямована на здійснення інноваційних процесів в аграрному секторі економіки, покликана забезпечити створення та розповсюдження інновацій в аграрній сфері, технологічне оновлення сільськогосподарського виробництва на основі передових науково-технічних розробок, формування конкурентоспроможного агропромислового комплексу. Вона представляє собою єдність інноваційного комплексу (організацій і колективів, безпосередньо зайнятих створенням і впровадженням інновацій, а також необхідної науково-виробничої інфраструктури), форм і результатів інноваційної діяльності, суб'єктів управління, регулювання та сприяння інноваційній діяльності (сукупності органів влади, інститутів, центрів технологічного прогнозування, структур держави та недержавних інститутів інноваційної сфери). Завдяки здатності використовувати широкий спектр правових, адміністративних, економічних, інших засобів впливу на інноваційну сферу саме державі відведена центральна роль в моделі сприяння впровадження інновацій у діяльність аграрних підприємств. Вона встановлює загальні правові рамки інноваційної діяльності, виступає в якості замовника на інноваційну продукцію аграрних підприємств, має можливість стимулювати інноваційну діяльність за допомогою кредитів, позичок, податкових пільг та інших економічних важелів, фінансувати більшу частину фундаментальних і найважливіших прикладних досліджень у сільському господарстві та має свої наукові підрозділи, які проводять дослідження.

Державна підтримка сільськогосподарських кооперативів відбувається через механізми реалізації державних та регіональних програм за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів. Наприклад, Програма підтримки розвитку фермерських господарств 2020 року передбачає фінансування кооперативів, зокрема: надає можливість відшкодування 70% вартості придбаного вітчизняного обладнання та техніки для транспортування сільськогосподарської продукції. Серед напрямків підтримки варто виділити: бюджетні дотації за утримання корів; доплати на користь застрахованих осіб – членів/голови СФГ без набуття статусу юридичної особи ЄСВ; часткові компенсації витрат, пов'язаних з наданими сільськогосподарськими дорадчими послугами; бюджетні субсидії на одиницю оброблюваних угідь (1 гектар) – новоствореним фермерським господарствам; фінансову підтримку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів; фінансову підтримку на поворотній основі [4, с. 34-39].

Серед державних механізмів впровадження інновацій в аграрний сектор можна виділити:

1) виробничо-технологічні (механізм державної підтримки розвитку тваринництва та переробки сільськогосподарської продукції включає: відшкодування вартості об'єктів із зберігання та переробки зерна (до 30% вартості); відшкодування вартості тваринницьких об'єктів (до 30% вартості); механізми фінансової підтримки садівництва, виноградарства та хмелярства включають: придбання садивного матеріалу (після закладення насаджень) у розмірі до 80% вартості; нового будівництва та реконструкції холодильників для зберігання плодів, ягід, столових сортів винограду та хмелю власного виробництва, цехів первинної переробки технічних сортів винограду, плодів та ягід власного виробництва, об'єктів із заморожування плодів та ягід виробниками, які вирощують плоди та ягоди, у розмірі до 30% вартості; придбання ліній товарної обробки плодів та ягід виробниками, які вирощують плоди та ягоди, автоматизовані лінії з висушування плодів, ягід та хмелю власного виробництва, лінії з переробки власно вирощених плодів, ягід та технічних сортів винограду на соки, пюре, виноматеріали у розмірі до 30% вартості після завершення пусконаладжувальних робіт; придбання техніки та обладнання (зокрема іноземного виробництва, які не виробляються в Україні) для проведення технологічних операцій у виноградарстві, садівництві, хмелярстві, згідно з визначеним Мінекономіки переліком, у розмірі до 30% вартості);

2) організаційно-управлінські;

3) селекційно-генетичні (механізми фінансової підтримки садівництва, виноградарства та хмелярства включають: придбання садивного матеріалу (після закладення насаджень) у розмірі до 80% вартості);

4) економічні (механізм державної підтримки розвитку тваринництва та переробки сільськогосподарської продукції включає: дотацію за бджолосім'ї (за наявні від 10 до 300 бджолосім'ей у розмірі 200 грн за бджолосім'ю); відшкодування вартості закуплених племінних тварин, бджіл, сперми та ембріонів (до 50% вартості); компенсація вартості об'єктів, профінансованих за рахунок банківських кредитів (до 25% обсягу залучених кредитних коштів для отримувачів 2018–2019 рр.);

5) соціально-екологічні.

Нові підходи та перспективи розширення інструментів державної підтримки сільгоспвиробників передбачають також оновлення Закону України про страхування сільськогосподарської продукції, що передбачає жорсткі вимоги до страхових компаній та контроль за ними, забезпечення прозорості перестраховування, а також чітке регулювання ставок [6, с. 368].

Інвестиційні проєкти є формою впровадження інновацій в аграрній галузі приватним сектором. За даними Інформаційно-аналітичного порталу АПК України структурні підрозділи обласних адміністрацій моніторять реалізацію та впровадження інвестиційних проєктів в аграрному секторі. Станом на 01.07.2019 року підготовлено та впроваджуються 444 інвестиційні проєкти на суму понад

40,6 млрд грн (в порівнянні з тим же періодом 2018 року більше на 51 проект та на 0,5 млрд грн). Основне джерело фінансування проектів власні кошти аграрних підприємств – 72,8%. Найбільшу кількість інвестиційних проектів реалізовується у Черкаській області – 54; Вінницькій області – 52; Полтавській області – 51; Львівській області – 47; Херсонській області – 30; Миколаївській області – 27; Житомирській області – 22; Київській області – 22. Найбільша кошторисна вартість становить 9,6 млрд грн інвестиційного проекту з будівництва бригадного комплексу «Вінницький бройлер» з виробничими потужностями 700 тис тонн м'яса в рік. Стан реалізації проекту оцінено на рівні 76,0%. Основний напрям реалізації проектів – вирощування ВРХ (21,6%), обробка, зберігання зернових і технічних культур (12,6%), розвиток свинарства (10,4%), харчова та переробна промисловість (9,2%) (табл. 2).

Таблиця 2

**Напрямки реалізації інвестиційних проектів в агропромисловому комплексі
(будівництво/реконструкція)**

Напрямок інвестиційних проектів	Од.	У % до загального обсягу
розвиток птахівництва	28	6,3
розвиток свинарства	46	10,4
вирощування ВРХ	96	21,6
елеватори	36	8,1
обробка, зберігання зернових і технічних культур	56	12,6
харчова та переробна промисловість	41	9,2
багаторічні насадження	26	5,9
овоче- та фруктосховища	28	6,3
забійні пункти	12	2,7
альтернативна енергетика	9	2,0
зрошення	19	4,3
інші	47	10,6
Всього	444	100,0

Джерело: розраховано автором на основі [5]

Вартість інвестиційних проектів варіюється від 100 тис. грн до 9,6 млрд гривень (табл. 3). Найбільша кількість проектів – вартістю до 10 млн грн (49,3%) та від 10 до 50 млн грн (31,1%).

Таблиця 3

**Розрахункова вартість інвестиційних проектів, що реалізується в регіонах станом на
01.07.2019**

Вартість інвестиційних проектів	од.	у % до загального обсягу	Сума, млн грн
до 10 млн грн	219	49,3	649,1
10-50 млн грн	138	31,1	2 969,0
50-100 млн грн	36	8,1	2 353,0
100-500 млн грн	39	8,8	7 850,2
500-1 000 млн грн	4	0,9	2 550,0
понад 1 млрд грн	8	1,8	24 233,9
Всього	444	100,0	40 605,2

Джерело: розраховано автором на основі [5]

Важливим фактором розвитку аграрної галузі, фермерського руху та бізнесу на селі є доступ до фінансових ресурсів. Аграрні розписки, які успішно діють в Україні з 2015 року, допомогли за цей час залучити в аграрний сектор 19,5 млрд грн. Зокрема, у 2019 році видано аграрних розписок на загальну суму 11,8 млрд грн. За час роботи інструменту більше 2000 агровиробників скористалися перевагами та можливостями аграрних розписок, понад 90% цих агровиробників – це невеликі господарства. Аграрні розписки дозволяють фермерам залучати кредитні ресурси під заставу майбутнього врожаю. Зокрема, на сьогодні вже видано аграрних розписок під 37 видів с/г продукції, в тому числі нішевої та органічної продукції. Рівень невиконання аграрних розписок залишається низьким – близько 1,6%.

Висновки з проведеного дослідження. Система заходів щодо активізації інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств, на нашу думку, має включати:

– державну підтримку фундаментальних наукових розробок;

- формування інноваційної інфраструктури;
- державну підтримку підготовки висококваліфікованих кадрів;
- державну підтримку створення венчурних компаній, технопарків, бізнес-інкубаторів, інвестиційних компаній;
- створення системи державної підтримки сільськогосподарських підприємств, що займаються інноваційною діяльністю (надання пільгового оподаткування, виділення грантів, субвенцій);
- створення системи пільгового кредитування сільського господарства;
- введення ринку земель, створення аграрного банку, іпотечне кредитування;
- запровадження системи лізингових відносин;
- залучення до процесу інвестування аграрної сфери іноземних і вітчизняних інвесторів.

Література

1. Акмаєв А. І., Коваленко Н. В. Удосконалення оцінки конкурентоспроможності підприємства в умовах глобалізації. *Культура народів Причорномор'я*. 2007. Вип. 99. С. 7-10.
2. Александрова О. В. Економічна стійкість сільськогосподарського виробництва як основний чинник його конкурентоспроможності. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету*. 2012. № 2. Т. 3. С. 13-21.
3. Алексеенко Н. В. Устойчивое развитие предприятия как фактор экономического роста. *Економіка і організація управління: зб. наук. пр.* 2008. № 3. С. 59-65.
4. Бугай В. З., Омельченко В. М. Аналіз та оцінка фінансової стійкості підприємства. *Держава та регіони*. 2008. № 1. С. 34-39.
5. Впровадження інвестиційних проєктів. Інформаційно-аналітичний портал АПК України: веб-сайт. URL: <https://agro.me.gov.ua/ua/investoram/monitoring-stanu-apk/investiciji/vprovadzheniya-investicijnih-proektiv> (дата звернення: 28.10.2020).
6. Мельник С. І. Основні напрямки формування конкурентних переваг аграрних підприємств України в ринкових умовах : монографія. Луганськ : Ноулідж, 2010. 368 с.
7. Продуктивність праці в підприємствах, які здійснювали сільськогосподарську діяльність. Державна служба статистики України. веб-сайт. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/sg/pp_sgp/Arch_pp_sgp_u.htm (дата звернення: 28.10.2020).
8. Саблук, П. Т. Інноваційна модель розвитку аграрного сектору економіки України та роль науки в її становленні. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку*, 2011. № 2. С. 200-208.
9. Agriculture, forestry, and fishing, value added (% of GDP). THE WORLD BANK. веб-сайт. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NV.AGR.TOTL.ZS?view=chart> (дата звернення: 28.10.2020).
10. Agricultural raw materials exports (% of merchandise exports). THE WORLD BANK. веб-сайт. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/TX.VAL.AGRI.ZS.UN?view=chart> (дата звернення: 28.10.2020).
11. Employment in agriculture (% of total employment) (modeled ILO estimate). THE WORLD BANK. веб-сайт. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.AGR.EMPL.ZS?view=chart> (дата звернення: 28.10.2020).
12. Financial instruments and innovations in business environment: European countries and Ukraine / Khalatur S., Stachowiak Z., Zhylenko K., Honcharenko O., Khalatur O. *Investment Management and Financial Innovations*. 2019. № 16(3), P. 275-291.
13. Multiple system of innovation investment decisions adoption with synergetic approach usage / Khalatur S., Khaminich S., Budko O., Dubovych O., Karamushka O. *Entrepreneurship and Sustainability*. 2020. Num. 4. Vol. 7. P. 2745-2763.
14. Vasylieva N. Ukrainian Agricultural Contribution to the World Food Security: Economic Problems and Prospects. *Montenegrin Journal of Economics*. 2018. № 14(4). P. 215-224.

References

1. Akmaiev, A.I. (2007), "Improving the assessment of the competitiveness of the enterprise in the context of globalization", *Kultura narodov Prichernomoria*, Iss. 99, pp. 7-10.
2. Aleksandrova, O.V. (2012), "Economic stability of agricultural production as a major factor in its competitiveness", *Zbirnyk naukovykh prats Tavriiskoho derzhavnoho ahrotekhnolohichnoho universytetu*, no. 2, Vol. 3, pp. 13-21.
3. Alekseenko, N.V. (2008), "Sustainable development of the enterprise as a factor of economic growth", *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia: zb. nauk. pr.*, no. 3, pp. 59-65.
4. Buhai, V.Z. and Omelchenko, V.M. (2008), "Analysis and assessment of the financial stability of the enterprise", *Derzhava ta rehiony*, no. 1. pp. 34-39.

5. The official site of Information and analytical portal of the AIC of Ukraine (2020), "Implementation of investment projects", available at: <https://agro.me.gov.ua/ua/investoram/monitoring-stanu-apk/investiciyi/vprovadzhennya-investicijnih-proektiv> (access date: October 28, 2020).

6. Melnyk, S.I. (2010), *Osnovni napriamky formuvannia konkurentnykh perevah ahrarnykh pidpriemstv Ukrainy v rynkovykh umovakh* [The main directions of formation of competitive advantages of agricultural enterprises of Ukraine in market conditions], monograph, Noulidzh, Luhansk, Ukraine, 368 p.

7. The official site of State Statistics Service of Ukraine (2020), "Labour productivity in enterprises engaged in agricultural activities", available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/sg/pp_sgp/Arch_pp_sgp_u.htm (access date: October 28, 2020).

8. Sabluk, P.T. (2011), "Innovative model of development of agrarian sector of economy of Ukraine and role of science in its formation", *Problemy innovatsiyno-investytsiynoho rozvytku*, no. 2, pp.200-208.

9. The official site of THE WORLD BANK (2020), "Agriculture, forestry, and fishing, value added (% of GDP)", available at: <https://data.worldbank.org/indicator/NV.AGR.TOTL.ZS?view=chart> (access date: October 28, 2020).

10. The official site of THE WORLD BANK (2020), "Agricultural raw materials exports (% of merchandise exports)", available at: <https://data.worldbank.org/indicator/TX.VAL.AGRI.ZS.UN?view=chart> (access date: October 28, 2020).

11. The official site of THE WORLD BANK (2020), "Employment in agriculture (% of total employment) (modeled ILO estimate)", available at: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.AGR.EMPL.ZS?view=chart> (access date: October 28, 2020).

12. Khalatur, S., Stachowiak, Z., Zhylenko, K. et al. (2019), "Financial instruments and innovations in business environment: European countries and Ukraine", *Investment Management and Financial Innovations*, no. 16(3), pp. 275-291.

13. Khalatur, S., Khaminich, S., Budko, O. et al. (2020), "Multiple system of innovation investment decisions adoption with synergetic approach usage", *Entrepreneurship and Sustainability*, no. 4, Vol. 7, pp. 2745-2763.

14. Vasylieva, N. (2018), "Ukrainian Agricultural Contribution to the World Food Security: Economic Problems and Prospects", *Montenegrin Journal of Economics*, no. 14(4), pp. 215-224.